

NADA ŠERIĆ*

OBRAZOVANJE BEZ GRANICA - SUVREMENA ULOGA ŠKOLSKE KNJIŽNICE

Jasmina Lovrinčević, Dinka Kovačević, Jadranka Lasić-Lazić, Mihaela Banek Zorica
 ZNANJEM DO ZNANJA: PRILOG METODICI RADA ŠKOLSKOG KNJIŽNIČARA
 Zavod za informacijske studije odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog
 fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2005., 314 str.

Knjiga autorica J. Lovrinčević, D.Kovačević, J. Lasić-Lazić i M.Banek Zorica *Znanjem do znanja* zaslužuje predstavljanje čitateljstvu časopisa Život i škola iz više razloga. Prije svega, prvi razlog krije se u podnaslovu knjige kao njenom sažetku – prilog metodici rada školskog knjižničara i vrijednosti eduko-uloge školske knjižnice s konkretnim primjerima iz prakse. Drugi razlog je isto tako važan jer će knjiga poslužiti kao velika pomoć u planiranju i programiranju rada školskog knjižničara. Treći je razlog aktualnost tema kojima se bavi: informacijska pismenost, praktičnost, vrjednovanje, sabiranje znanja, alati za korištenje školskom knjižnicom...

Jedno od poglavlja ove praktične knjige nosi naslov *Zašto školski knjižničar mora znati više? Mnogo je dobrih razloga zašto on mora znati više*. On ima veliku odgovornost u školi, ali se za nju mora dodatno izboriti - kao nastavnik, kao partner u odgojno-obrazovnom procesu i kao stručnjak za informacije. Ova knjiga šesnaesta je u nizu Radova Zavoda za informacijske studije u Zagrebu, a od 314 stranica, 188 stranica, ili 60% sadržaja posvećeno je obrazovanju i modelima rada u školskoj knjižnici potkrijepljeno primjerima iz prakse. Sastoji se od osam poglavlja: *Demokratizacija obrazovanja kroz dostupnost novih izvora i mogućnosti nove informacijske tehnologije* (str. 11.-16.); *Informacijska pismenost* (str. 17.-69.); *Zašto školski knjižničar mora znati više* (str. 71.-82.); *Planiranje i programiranje rada u školskoj knjižnici* (str. 83.-107.); *Didaktičko-metodičke odrednice odgojno-obrazovnog rada školskog knjižničara* (str. 109.-117.); *Edukacija korisnika školske knjižnice* (str. 119.-207.); *Modeli učenja i poučavanja u školskoj knjižnici* (str. 210.-306.) i *Što očekujemo od školske knjižnice sutrašnjice* (str. 307.-308.). Na kraju knjige nalazi se popis literature koji obuhvaća 53 bibliografske jedinice.

Knjiga *Znanjem do znanja* namijenjena je školskim knjižničarima, stručnim suradnicima, nastavnicima i učenicima. Kako navode autorice «ova je knjiga stoga i zamišljena da kroz praktični aspekt obrade tema bude vodič za osmišljavanje i razumijevanje sadržaja rada na poučavanju korisnika».

U Uvodu (str. 5.-9.) izložena su tematska područja knjige: nove metode za poučavanje korisnika, uloga nove tehnologije i doživotno učenje kroz školsku knjižnicu. Primjeri koji se nude su poticajni, a plan razvoja i projekt poučavanja mora se ostvariti kroz obveznu realizaciju programa školske knjižnice.

Obrazovanje putem školske knjižnice veoma je značajno kao što je važna i informacija. Ulaganjem u školske knjižnice kao informacijske centre, vrši se obrazovanje svih korisnika na kvalitetan, trajan i suvremen način.

Prvo poglavlje (*Demokratizacija obrazovanja...*) ističe značenje neformalnog izvanškolskog obrazovanja u raznim oblicima kao dopunu redovnom

* Nada Šerić Industrijsko-obrtnička škola, Nova Gradiška

školanju. Školska knjižnica danas radi kao sustav za prijenos informacija, a komunikacijski prijenos informacija u školskoj knjižnici polazi od prikupljanja, obrade, pa do prijenosa informacija. Razvoj obrazovanja gradi se jedino stalnim doživotnim učenjem koje u programima školskih knjižničara treba biti prioritet. Na stranici 13 navodi se pet najvažnijih stvari koje određuju prelazak iz industrijskog u informacijsko društvo.

Drugo poglavlje (*Informacijska pismenost*)

Danas se pred školske knjižničare postavljaju visoki zahtjevi, a posebno pred knjižničara u ulozi nastavnika. Promjene u obrazovanju su stalne i uključuju promjene cilja, sadržaja, planova, vrednovanja rada. Zadatak obrazovanja učenika uključuje osposobiti učenika za snalaženje u moru informacija, kritički odabrati informaciju i vrednovati informaciju. To kazuje da je primarno naučiti učenika djelotvornoj uporabi informacija.

O razvoju interneta i njegovim servisima kao pokretačima razvoja (www, e-mail, Usenet, baze podataka) saznat ćemo na stranici 19. Najvažnija je mogućnost korištenja internetskih sadržaja njegova interaktivnost ili dinamika. Različite medije karakteriziraju različite osobine, a tablica osobina nalazi se na stranicama 20.-21.

Unutar ovoga poglavlja nalazi se sedam potpoglavlja: *Pretraživanje* (str. 26.-28.); *Booleovi operatori* (str. 28.-30.); *Servisi za pretraživanje informacija* (str. 31.-36.); *Specijalizirani servisi za pretraživanje informacija* (str. 37.-38.); *Informacijski izvori na internetu* (str. 39.-44.); *Učenik i učenje u novom okruženju* (str. 45.-49.); *Vrednovanje usvojenosti vještina informacijske pismenosti* (str. 50.-69.).

Na vrijednosti tehnologija i njihovog značaja u školi dobiva se tako da ih se integrira u nastavni plan i program i priprema nastavnike i učenike za njihovo korištenje. Proces istraživanja informacija u pet koraka opisan je na stranici 23. Za pronalaženje informacija na internetu ponuđena su dva pristupa: pregledavanje i pretraživanje (str. 24.-27.), a alati za pretraživanje, Booleovi operatori, objašnjeni su na stranicama 28.-30. Posebno bih istaknula Specijalizirane servise ili predmetne direktorije koji kategoriziraju, vrednuju i odabiru informacije najčešće uz pomoć knjižničara i predmetnih stručnjaka. Pretraživanje predmetnih direktorija slično je pretraživanju po policama u knjižnici. Na stranicama koje će se često koristiti (str. 39.-44.), nalaze se informacijski izvori namijenjeni određenom tipu korisnika – učenika, nastavnika, roditelja i knjižničara.

Programi školskih knjižnica trebaju biti usmjereni na učenike s ciljem odgojiti aktivnog i produktivnog pojedinca koji će postati vješt u uporabi i proizvodnji informacija. Knjižničar-nastavnik dužan je isplanirati i vrjednovati usvajanje vještina informacijske pismenosti koje se očekuju od učenika.

«Ako učenici znaju što će učiti, dakle ako su upoznati sa standardima uspješnosti koji određuju rezultat, tada imaju puno više mogućnosti za učenje», (str. 69). Na stranicama 50.-69. ponuđeni su standardi i definirani pokazatelji i stupnjevi napretka učenika prema ALA- u (Američkoj udruzi knjižničara). Standardi su raspoređeni u tri glavne skupine: Pristup informacijama (uspješno i učinkovito), Vrednovanje informacija (kritički i kompetentno) i Korištenje informacija (točno i kreativno).

Treće poglavlje (*Zašto školski knjižničar mora znati više*)

Zato što mora sudjelovati u provođenju stručnog usavršavanja nastavnika u školi i osposobiti učenike za ulazak u komunikacijsko društvo. To odražuje na sljedeće načine: motivira nastavnike i olakšava im učenje; mora znati voditi i biti

čvrst oslonac pri primjeni znanja, motivira učenike za čitanje, slušanje i promatranje, za služenje izvorima znanja i učinkovitim korištenju informacija. Školski knjižničar ima trostruku ulogu u školi: kao nastavnik, kao partner u obrazovanju i informacijski stručnjak.

U ovom poglavlju postoji i potpoglavlje pod nazivom – Solo knjižničar. O statusu solo knjižničara, o negativnostima i prednostima solo statusa može se saznati na stranicama 79.-82.

Četvrto poglavlje (*Planiranje i programiranje rada u školskoj knjižnici*)

Temelj filozofije cjeloživotnog učenja je informacijska pismenost za pronalaženje i korištenje informacija (str. 82.). Ovom rečenicom autorice nas uvode u temu planiranja i programiranja rada u školskoj knjižnici. Kaže se da je dobar plan pola urađenog posla. Planiranje treba voditi na temelju sljedećih odrednica: ciljeva programa, konteksta vrijednosti informacija, suradnje, voditeljstva i tehnologije. U dijelu pod naslovom «Učenje i poučavanje u okviru programa školske knjižnice» ponuđeno je deset principa učenja i poučavanja programa (str. 89.), a BIT je u promicanju KVALITETE OBRAZOVANJA KROZ KVALITETU PROGRAMA.

Potpoglavlja: Plan i program rada školske knjižnice i školskog knjižničara (str. 94.-95.); Plan i program kao pokazatelj (96.-97.); Izgled Plana i programa rada školske knjižnice (str. 97.-100.); Ocjenjivanje kvalitete i efikasnosti plana i programa školske knjižnice (str. 100.-107.).

Plan i programa rada je osobna karta školske knjižnice. Iz njega se iščitava: vrsta škole, program, način rada u nastavi i ukupna orijentacija škole. Ovdje su ponuđena i polazišta za izradu Plana i programa (ciljevi, zadaci, taktika, sadržaji i metode). Plan i program je temeljni metodički dokument koji se može ocijeniti na temelju kvalitete i učinkovitosti. Na stranicama 100.-107. autorice nude i interpretiraju primjer prema Minnesota Standardu iz 2000. godine (donesen od American Library Association, American Association of School Librarians, 2000.). Standard se bazira na programu školske knjižnice koji je integriran u školski kurikulum u dijelu učenja i poučavanja učenika. Za vrednovanje programa Standard ima 26 elemenata, a dijeli se na tri obrasca: Učenje i poučavanje; Informacijski pristup; Upravljanje programom.

Peto poglavlje (*Didaktičko-metodičke odrednice...*)

Sustav kritičkog mišljenja i razumijevanja čini osnovicu suvremene nastave pod nazivom suradničko učenje. Školski knjižničari u suradnji sa stručnim suradnicima i nastavnicima pripremaju učenika za samostalni istraživački rad. Didaktičko-metodičke odrednice toga rada uključuju: poticanje i razvijanje komunikacijskih vještina, smislene metode i sredstva rada i primjenu sustava kritičkog mišljenja i razumijevanja kao integrirani plan vođenja učenika prema razumijevanju novih informacija.

Uvođenjem nove tehnologije za rad s korisnicima postajemo otvoreniji i fleksibilniji za nove ideje i izazove u osmišljavanju odgojno-obrazovnog rada s korisnicima.

Šesto i sedmo poglavlje najopsežnija su poglavlja ove knjige i čine zajedno 188 stranica, ili 60% sadržaja knjige. Posvećeni su obrazovanju korisnika školske knjižnice (šesto) i modelima učenja i poučavanja u školskoj knjižnici (sedmo). Posebna vrijednost ovih poglavlja je u tome što su nam autorice ponudile 32

primjera iz prakse za primjenu u osnovnoj i srednjoj školi. Modeli su razrađeni i uz pripremu i artikulaciju sata, a nude i posebne komentare.

Šesto poglavlje (*Edukacija korisnika školske knjižnice*)

Poučavanjem korisnika putem školske knjižnice stječu se temeljna znanja za cjeloživotno učenje. Usvajanjem znanja prezentiraju se teme kako doći do informacije i kako je iskoristiti. Edukacija korisnika podijeljena je na sljedeća potpoglavlja: Edukacija učenika (str. 123.-176.) i Edukaciju odraslih /stručno usavršavanje/ (str. 177.-207.). Kod edukacije odraslih ponuđeni su primjeri za nastavnike pripravnike, školske knjižničare, nastavnike i edukaciju roditelja.

Različitim oblicima rada ostvaruje se najvažnija zadaća škole- odgoj i obrazovanje samostalnog učenika u procesu obrade i uporabe informacija Program knjižničkog obrazovanja učenika podijeljen je na šest područja rada, a prezentiran je na str. 127.-128. Okvirni program knjižničkog obrazovanja priprema učenike za snalaženje u svim knjižnicama, služenje knjižničnom građom, osnovno poznavanje klasifikacije, uporabu knjižničnih kataloga, referentne zbirke, bibliografija.

Suradnički odnosi nastavnika i školskog knjižničara odražavaju se i na rad s učenicima. Model pripravničkog staža sa stajališta udjela školske knjižnice nudi: upoznavanje s prostorom knjižnice i izvorima informacija, partnerstvo sa knjižnicom, utjecaj knjižnice na znanje, učenje i obrazovanje i oblikovanje kreativnog izvođenja odgojno- obrazovnog rada.

U programu stažiranja nastavnika nude se komunikacijske vještine, nove tehnologije i metodički postupci pri učenju u i sa školskom knjižnicom. Ovaj dio nije još potpuno saživio u programima škole kod prijema i stažiranja nastavnika pripravnika. Na školskim knjižničarima je da se izbore za taj oblik stručnog usavršavanja. Najvažnije je istaći poučavanje za timski rad kao suvremeni pristup učenju koji uključuje zajedničko osmišljavanje, pripremanje i realizaciju nastave ili učenja.

Sedmo poglavlje (*Modeli učenja i poučavanja u školskoj knjižnici*)

Najveći broj stranica ove knjige posvećeno je modelima učenja i poučavanja s dvadeset primjera iz školske prakse (str. 209.-306.). Na stranici 210. prikazana je tablica koja pokazuje odnos klasičnog načina učenja i učenja na daljinu putem interneta. Kako ističu naše autorice, nastavu u školi ne bismo trebali samo predavati, nego bismo ju trebali što više istraživati. Za planiranje učenja i poučavanja u školskoj knjižnici (i sa školskom knjižnicom) za sva nastavna i izvannastavna područja ponuđeno je sedam koraka za planiranje. Oni su raspoređeni u sedam potpoglavlja i potkrijepljeni praktičnim primjerima (20 modela): Intermedijalnost- korelacija (str.214.-235.); Nastavni dan u školskoj knjižnici (str. 236.-244.); Upotreba novih tehnologija (str. 244.-249.); Radionica (str. 249.-258.); Školski projekt (str. 258.-270.); Kulturna i javna djelatnost (str. 270.-299.); Izvannastavna aktivnost (str. 300.-306.).

«Učenik, koji je naučio koristiti izvore informacija i znanja već u osnovnoškolskoj knjižnici, kreće stazom cjeloživotnog učenja, a o tome ovisi njegov profesionalni i osobni napredak.», (str. 273.). Ovom rečenicom ističe se značaj osnovne škole i knjižnice za daljnje srednjoškolsko obrazovanje.

Teorija i praksa ovdje imaju, po mome iskustvu, najslabiju kariku. To se treba hitno promijeniti.

Osmo poglavlje (*Što očekujemo od školske knjižnice sutrašnjice*)

Mnoge školske knjižnice i danas u svojim programima promoviraju nove pristupe odgoju i obrazovanju i nude nove oblike učenja. Suvremeno doba naglašava proces učenja u zamjenu za dosadašnji najvažniji proces nastave. Uz pomoć informacijsko-komunikacijske tehnologije u školskoj knjižnici sutrašnjice to se može i realizirati. Najvažnije je danas što hitnije opremiti škole i školske knjižnice informacijskom opremom i osigurati kvalitetnog knjižničara.

U ovoj knjizi dobili smo vrijedan priručnik i vodič za sve školske knjižničare, ali i sve suradnike, nastavnike i učenike koji se koriste, ili će se u budućnosti koristiti uslugama školske knjižnice.

Najveća vrijednost ove knjige je u tome što su se teorijska promišljanja pretočila u praktične i konkretne primjere iz školske prakse. Zbog svega toga knjiga *Znanjem do znanja* postat će nezaobilazan priručnik svima koji se žele uputiti u teorijske i praktične dimenzije razumijevanja suvremene uloge školske knjižnice i obrazovanja bez granica.